

ברכת שהחיינו בשמיני עצרת [מז ע"א "אמר רבי יוחנן-מח ע"א "בפני עצמו"]

היום השמיני של חג סוכות הינו "שמיני עצרת" ונחשב כרגל בפני עצמו, ולכן לשיטת רבי יוחנן אומרים בו ברכת "שהחיינו", מה שאין כן בשביעי של פסח שנחשב כחלק מחג הפסח, ולכן לא נאמר בו ברכת "שהחיינו". הגמרא מביאה מספר הבדלים בין שמיני עצרת לחג הסוכות כהוכחה שאכן הוא רגל בפני עצמו, ומנסה להוכיח שאף רבי יהודה סובר כרבי יוחנן שאומרים "שהחיינו" בשמיני עצרת (תוך כדי תדון הגמרא האם לדעת רבי יהודה שמיני עצרת טעון לינה, כשם שלן בחג הסוכות ובחג השבועות, או כשם שלא לן בפסח שני).

רבי יוחנן

אמר רבי יוחנן: אומרים זמן (ברכת "שהחיינו") בשמיני של חג (כיוון שנחשב "שמיני עצרת" כיום טוב בפני עצמו), ואין אומרים זמן בשביעי של פסח (אף שיום השביעי גם נחשב יום טוב).

משנה מח ט"ב

"ניסוך המים" כיצד? צלוחית של זהב מחזקת שלשה לוגים... רבי יהודה אומר: בלוג היה מנסך כל שמונה (חולק רבי יהודה וטוען כנגד ת"ק: א. מנסכים לוג אחד ולא שלושה. ב. מנסכים שמונה ימים ולא רק בשבעת ימי החג).

ברייטא

אמר מר: לילה ראשונה (של פסח) חובה (לאכול מצה), מכאן ואילך (בשאר ימות הפסח) רשות (אפילו ביום של יום הראשון).

ברייטא

[בכל ימי חג הסוכות מקריבים שני אילים, ארבעה עשר כבשים, ומספר יורד של פרים החל משלושה עשר ביום הראשון ועד לשבעה ביום השביעי. לעומת זאת, בשמיני עצרת מקריבים איל אחד, שבעה כבשים ופר אחד] הפרים האילים והכבשים מעכבין זה את זה (ואם חסר אחד מן הקורבנות שצריכים להיקרב - אין מקריבין את השאר), ורבי יהודה אומר: פרים אין מעכבין זה את זה, שהרי מתמעטין והולכין (כיוון שבכל יום מחג הסוכות מקריבים פחות פרים - משמע שהתורה אינה מקפידה על מספרם, ומשמע שאף פרים האמורים באותו יום לא מעכבים זה את זה. אך האילים והכבשים מספרם שווה לכל אורך החג, לכן משמע שהתורה הקפידה על מספרם ומעכבים זה את זה). אמרו לו: והלא כולן מתמעטין והולכין בשמיני (גם במספר האילים והכבשים המוקרבים ישנו הבדל במספר הקורבנות בין החג לשמיני עצרת. אם כך גם באילים ובכבשים לא יעכבו זה את זה)? אמר להן: שמיני - רגל בפני עצמו הוא (א"א ללמוד מהשינוי במספר הקורבנות ביחס בין החג לעצרת. ששמיני עצרת חג בפני עצמו. מוכח מ: שכשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן (לעצמו) ושיר וברכה ולינה - אף שמיני טעון קרבן (קרבן לעצמו, ואינו בכלל הקורבנות של החג) ושיר (השיר שהלוויים שרים בשמיני עצרת שונה משאר השירים של קורבנות החג. ועיקרו לעורר את העם שיפרישו לעניים מתנות בעין יפה. נה ע"ב) וברכה, ולינה (האמור בפסח "ופנית בבקר והלקת לאהלך" (דברים טז, טז) משמע שלאחר הקרבת קורבן פסח חובה ללון בירושלים עד מוצאי החג, ורק בבוקר חוה"מ לחזור לביתו. מכאן למדו שכל המקריב קורבן חגיגה אף בשאר הימים (אם לא הקריב ביום הראשון) חייב ללון באותו לילה בירושלים. תוס' ד"ה "לינה").

רבי לוי בר חמא/רבי חמא בר חנינא: תדע שפוסקים כרבי יוחנן שאומרים "שהחיינו" ביום השמיני, כיוון שהוא רגל בפני עצמו. מוכח מכך שהוא שונה בחג הסוכות ב: 1. שפטור משיבה בסוכה. 2. פטור מנטילת לולב. 3. אין מנסכים בו את המים מקדש. ואף לדעת רבי יהודה במשנה שמנסכים אף בשמיני עצרת, יש לשיטתו שני חילוקים בין סוכות לשמיני עצרת (שאין מצוות סוכה ולולב נוהגות).

אם עצם היות חילוק בדין יום טוב לדין של הימים שלפניו קובע להחשיבו כרגל בפני עצמו, הרי שביעי של פסח שונה מיום טוב ראשון של פסח שפטור מן המצה, ומדוע רבי יוחנן לא החשיבו כרגל בפני עצמו לומר בו "שהחיינו"?

אין שביעי של פסח ושמיני עצרת דומים בחילוק שיש בהם: א. אומנם ליל שביעי של פסח שונה מליל ראשון של פסח, אך ביום דינם שווה (שאין חובה לאכול מצות). לעומת שמיני עצרת ששונה מחג הסוכות הן ביום והן בלילה (במצוות סוכה שנוהגות ביום ובלילה, ופטור ממנה בשמיני עצרת). ב. רבינא - אומנם שביעי של פסח שונה מיום ראשון של פסח, אך אינו שונה משאר ימות הפסח (שאף בהם אין חובה לאכול מצות). לעומת שמיני עצרת ששונה אף מהימים שלפניו (כ"ל).

חילוקים נוספים בין שמיני עצרת לימי חג הסוכות שלפניו: א. רב פפא - בחג הסוכות מקריבים בסך הכולל של 70 פרים, החל מ3 ביום הראשון בסדר יורד עד 7 פרים ביום השביעי, וביום השמיני מקריב רק פר אחד (ואם היה המשכו של חג הסוכות, היה עליו להקריב 6 פרים). ב. רב נחמן בר יצחק - כל ימות החג בתיאור הקורבנות שיש להביא למקדש כתוב "וביום השני... וביום השלישי" (במדבר כט, ז-כ), משמע שכל הקורבנות מחוברים זה לזה ב' החיבור, לעומת הכתוב בשמיני עצרת "ביום השמיני עצרת תהיה לכם" (שם, לה), משמע מהכתוב שלא הוסיף ו' החיבור שחילק בדינו ולא כלל את היום השמיני עם שאר ימות החג. ג. רב אשי - ביום השביעי הכתוב מתאר שדינו כשאר ימות החג "ומנחתם ונספיקם לפרים לאילים ולקבשים במספרם כמספיקם" (שם, לג), לעומת הכתוב בשמיני עצרת "ומנחתם ונספיקם לפר לאיל ולקבשים במספרם כמספיקם" (שם, לו) משמע שהחשיב את קורבנות שמיני עצרת לעצמם.

ניתן להוכיח שאף רבי יהודה סובר כרבי יוחנן, מתוך דבריו ששמיני עצרת מיוחד מחג הסוכות בכך שיש בו "ברכה" - והכוונה ברכת "שהחיינו" שנאמרת אף בשמיני עצרת.

אין הכוונה בדברי רבי יהודה "ברכה" לברכת "שהחיינו", אלא שמזכירים את שמיני עצרת בברכת המזון ובתפילה. וכך מוכח מתחילת דבריו: "שכשם ששבעת ימי החג טעונין קרבן ושיר וברכה" - ולא ייתכן שכוונתו לברכת "שהחיינו", שהרי מברך את ברכת "שהחיינו" רק ביום הראשון של חג הסוכות (ולא בשבעת הימים. כוונת רבי יהודה לומר שכשם שמזכירים בחג סוכות בברכת המזון ובתפילה "יום חג הסוכות הזה", כך מזכירים בשמיני עצרת "יום שמיני חג עצרת הזה")?

רב נחמן

אמר רב
נחמן: "זמן"
(ברכת
"שהחינו")
אומר
אפילו בשוק
(ואין לפני
כוס יין).

ניתן להוכיח שאכן כוונת רבי יהודה ב"ברכה" לברכת "שהחינו", והתכוון שכל שבעה ימים ראויים לברך שהחינו, אם לא בירך ביום הראשון (וכן כוונת רבי יהודה ל"לינה", שכל שבעת ימי החג ראויים ללינה במידה ולא הקריב קורבן חגיגה ביום הראשון. תוס' שם).

מכל מקום קשה, אם כוונת רבי יהודה לברכת "שהחינו" - כיצד ייתכן לומר שבכל שבעת ימי החג יזדמן לאדם כוס של יין שיכול לברך עליה "שהחינו"? שמא ניתן להוכיח לדעת רב נחמן שניתן לברך את ברכת "שהחינו" בלא יין, אלא אפילו בעומדו בשוק.

ייתכן שאין הדין כדעת רב נחמן וחובה כוס יין לברך "שהחינו", ורבי יהודה דיבר בהזדמן לו כוס יין, וכל שבעת הימים ראויים לברך "שהחינו" אם מברך על כוס יין (במידה ולא שתי יין ביום הראשון. כפי הסברנו לעיל).

ברייתא

רבי יהודה אומר: מנין לפסח שני שאינו טעון לינה (בירושלים לאחר הקרבת קורבן הפסח)? שנאמר: "וּבְשֵׁלֶת וְאֶכְלֶת בְּמִקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ, וּפְנִיתָ בַבֶּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֶהֱלֶיךָ" (דברים טז, ו), וכתוב "שִׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּאת" (שם ח), את שטעון ששה (פסח ראשון ששישה ימים אכילת מצה רשות ואסור בחמץ) - טעון לינה, את שאינו טעון ששה (פסח שני שחובה באכילת מצה ומותר בחמץ) - אינו טעון לינה.

מכך שרבי יהודה הוכיח מהפסוקים שפסח שני, שהוא יום אחד, אינו טעון לינה - מכך משמע שאף דין זה יחול על שמיני עצרת, שאף הוא יום אחד. נמצא שרבי יהודה סותר את עצמו באומרו ש"אף שמיני טעון קרבן ושיר וברכה ולינה"?

רבי יהודה בברייתא מיעט רק פסח שני שאינו טעון לינה לעומת פסח ראשון שחייב, ותו לא. אך יש חובת לינה לרבי יהודה בשמיני עצרת ובחג שבועות (למרות ששניהם הם יום אחד).

ביכורים פ"ב מ"ד

ויש בביכורים מה שאין כן בתרומה ובמעשר... וטעונון (הביכורים) קרבן (שלמים. בירושלמי (פ"ב ה"ג) נלמד מ"וּשְׁמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב" (דברים כו, יא), ואין שמחה אלא שלמים, מהכתוב "וּזְבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאֶכְלֶתָ שֶׁם וּשְׁמַחְתָּ" (שם כז, יז) ושיר (של הלויים. בירושלמי נלמד מ"וּשְׁמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב" (שם), ואין טוב אלא שיר, מהכתוב "וְהִנְדֹּף לָהֶם כְּשִׁיר עֲנָבִים יָפֵה קוֹל וַיִּמָּטֵב נֶגֶן" (יחזקאל לג, לב)), ותנופה (מוליכים לארבע רוחות השמים את הביכורים. לז ע"ב) ולינה (מהאמור בפסח "וּפְנִיתָ בַבֶּקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֶהֱלֶיךָ" (דברים טז, ו) - שכל פניות שאתה פונה לבית יהיו אלא בבוקר, וחובה לישון בירושלים בליל הבאת הביכורים).

כך מסתבר שרבי יהודה מיעט רק את פסח שני מחובת לינה, אבל בשאר המצוות החג חייבים לינה, כמוכח מהמשנה ש"ביכורים טעונים לינה". משנה זו היא כשיטת רבי יהודה, כמוכח מדין אחר המופיע בה: "ביכורים טעונים תנופה" ורבי יהודה הוא הסובר שביכורים חייבים תנופה.

ברייתא

נאמר במצוות ביכורים "וְלָקַח הַפֶּהוּן הַטָּנָא מִיַּד הַנְּיָחוּ לְפָנֵי מִזְבַּח ה' אֱלֹהֶיךָ... וְעָתָה הִנֵּה הַבְּאִתִּי אֶת רֵאשִׁית פְּרֵי הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִי ה' וְהִנְחֵתוּ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְפָנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (דברים כו, ד). משמע שהכהן נוטל בתחילה את הביכורים מיד הבעלים, ולאחר מכן הבעלים נוטל בחזרה את כל הביכורים **רבי יהודה** אומר: "וְהִנְחֵתוּ" - זו תנופה (הבעלים בלוקחו את כל הביכורים מהכהן מניפו). אתה אומר זו תנופה - או אינו אלא הנחה ממש (כפשוט הפסוק "וְהִנְחֵתוּ")? כשהוא אומר "וְהִנְחֵתוּ" (בתחילת פרשת ביכורים: "וְהִנְחֵתוּ לְפָנֵי מִזְבַּח" (שם ד)) - הרי הנחה אמור (שלווקח הבעלים את הביכורים ומניח לפני המזבח), הא מה אני מקיים "וְהִנְחֵתוּ"? זו תנופה.

ברייתא

"וְלָקַח הַפֶּהוּן הַטָּנָא מִיַּד" (דברים כו, ד) לימד על הביכורים שטעונון תנופה - דברי רבי אליעזר בן יעקב...
טעמו של רבי אליעזר בן יעקב מהאמור בקורבן שלמים "וְיָדוּ תְּבִיאֵינָה אֶת אֵשִׁי ה'" (ויקרא ז, ל) - משמע שהבעלים מניף, וביכורים "וְלָקַח הַפֶּהוּן הַטָּנָא מִיַּד" (שם) - משמע שהבעלים מניף, מהגז"ש "יד", "יד" למדים ששניהם מניפים: הבעלים אוהז בשפת הכלי והכהן מניח ידיו תחת שולי הכלי (ביכורים פ"ג מ"ו).

דחיית ההוכחה: שמא המשנה בביכורים היא שיטת רבי אליעזר בן יעקב, שאף הוא סובר שביכורים טעונים תנופה (אומנם ניתן עדיין להעמיד את דרשתו של רבי יהודה "טעון שישה" דווקא למעט לפטור פסח שני מלינה, ואינו ממעט לפטור ביכורים ושמיני עצרת מלינה, אך לא ניתן בוודאות להוכיח את שיטתו מהמשנה הזו).

רב נחמן

שמיני רגל בפני עצמו לענין פז"ר קש"ב (סימן לזכירה):
פייס בפני עצמו (לעומת פרי החג שכל כ"ד משמרות הכוהנים היו מקריבים כיוון שהחג מרובה בקורבנות, על הפר של שמיני עצרת היו עושים גורל (נה ע"ב)), זמן בפני עצמו (לברכת "שהחינו"), רגל בפני עצמו (אין יושבים בסוכה), קרבן בפני עצמו (שמקריבים בו פר אחד, ואינו חלק מסדר פרי החג להקריב בו שישה פרים), שירה בפני עצמו, ברכה בפני עצמו (להזכיר "יום שמיני חג עצרת הזה". בתוספתא משמע שמברכין את המלך, כנאמר "בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שֶׁלַח אֶת הַעֵקֶב וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ" (מ"א ח, טו)).

רב נחמן: אומרים ברכת "שהחינו" בשמיני של חג.
רב ששת: אין אומרים ברכת "שהחינו" בשמיני של חג.
והלכה כרב נחמן, שאומרים ברכת "שהחינו" בשמיני של חג.

הברייתא סוברת כרב נחמן ששמיני עצרת רגל בפני עצמו ואומרים בה ברכת הזמן בפני עצמה (ואין מועיל ברכת "שהחינו" של חג הסוכות לפטור את שמיני עצרת).